

Közigazgatási változások Székelyföldön 1945 után

Napjainkban egyre többet hallunk Románia közigazgatási reformelképzeléseiről, amely számos tervezetet szült és jelenleg is vita tárgyát képezi a politikában. Adott helyzetben, akár a megfelelő döntéshez, lényeges ismerni az egyes régiók történelmi, közigazgatási hagyományait, valamint a közelmúlt önkényes területi átszervezéseit. Romániában a második világháború után ugyanis négy nagyobb területi átszervezés valósult meg. Ezeket igyekszünk az alábbiakban röviden ismertetni.

Tartományi és rajoni rendszer

Az 1948-as kommunista hatalomátvételnél az első román szocialista alkotmány még elismeri a háború előtti megye és járási beosztást, viszont két évvel később az 1950/5. számú törvény alapján a megyéket tartományokká, a járásokat pedig rajonokká alakították át. Ennek alapján szovjet mintára 28 tartományt és 117 rajont hoztak létre, amely 148 várost és 4052 községet tartalmazott. Ebből 11 tartomány lett Erdélyben. Székelyföld sem kerülhetett el a felosztást, hiszen a törvény két tartomány között osztotta el a székek településeit. Maros tartományt hat rajon alkotta: Marosvásárhely, Ludas, Dicsőszentmárton, Régen, Erdőszentgyörgy, Gyergyó. Brassó, vagy ahogyan 1950.

aug. 23-ától hívták: Sztálin tartományt szintén azonos számú rajon képezte: Brassó, Rákos, Udvarhely, Csík, Kézdi és Sepsi. Egyes történelmileg összetartozó megyéket kettészakítottak, a részek külön más-más tartományhoz kerültek. Így Csík megye gyergyói részét Maros, míg a Csík környékét Sztálin tartomány kapta meg. Az átszervezés a székelyföldi kisvárosoknak (Udvarhely, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy), Marosvásárhely kivételével, kistelepülési rangra való visszaesést jelentett.

Már 1951-ben elkezdődött Románia új alkotmányának az előkészítése, amelynek megfogalmazásában fontos helyet foglalt el az újabb közigazgatási elképzelés, a Magyar Autonóm Tartomány megszervezése.

A tartományi határok meghúzására két változat is készült: az első egy nagy kiterjedésű tartományt képzelt el, amely több mint egymillió számú lakosságot foglalt volna magába, Székelyföldet, a Mezőség nagy részét Kolozsvárig, és központnak természetesen a magyar többségű Kolozsvárt jelölték meg. Igaz viszont, hogy ennek a tartománynak csak a 60%-a lett volna magyar nemzetiségű. A második tervezet egy szűkebb, főleg Székelyföldre korlátozódó egységet javasolt, ami magába foglalt nyolc rajont: Sepsi, Csík, Udvarhely, Kézdi, Rákos, Gyergyó, Marosvásárhely, Erdőszentgyörgy és a moldvai Bákó tartományhoz tartozó Moinești rajon északi részét. Központnak Marosvásárhelyt szánták. Így ennek a térségnek a lakosságát 79%-ban magyar nemzetiségűek alkották volna. Mind a két tervezet a Román Munkáspárt (RMP) Központi Bizottsága elé került. Amint a levéltári forrásokból kiderült: a román vezetés számára az utóbbi vált elfogadhatóvá, sőt a szovjet vezetés is ezt látta kivitelezhetőbbnek. Az új rendelkezés a korábbi 28 tartomány számát 18-ra csökkentette, vagyis ez a területi határok kiszélesítését eredményezte, viszont megszüntette a járásokat.

A harmadik területi változás 1960-ban valósult meg, amikor Sztálin halála után (1953) átértékelődött a magyar tartomány szerepe és megítélése. Nicolae Ceaușescu (ekkor még a Központi Bizottság tagja) december 23-án előterjesztett törvénytervezetét a „területi és közigazgatási beosztás megjavításáról” elfogadta a decemberi Nagy Nemzetgyűlés 9. ülésén. Az új rendelkezés szerint a 18 tartomány helyett 16-ot hoztak létre, ami jelentős területi átcsoportosításokkal járt: megszűnik a Magyar Autonóm Tartomány, Erdőszentgyörgy rajont Marosvásárhely, Keresztúr rajont pedig Udvarhely rajonba olvasztják be, Kézdi és Sepsi rajonokat Brassó tartományhoz csatolják. Az 1952-től létező magyar tartomány helyett egy új területi egységet, a *Maros-Magyar Magyar Autonóm Tartomány Közigazgatási beosztás 1956-ban* Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. I. köt. Bp. – Csíkszereda, 1998.*

*Maros-Magyar Autonóm Tartomány
Közigazgatási beosztás 1966-ban
Varga E. Árpád: Erdély etnikai
és felekezeti statisztikája. I. köt.
Bp. – Csíkszereda, 1998.*

Autonóm Tartományt hozzák létre, amelynek már az elnevezése is jelzi, hogy megváltozott a nemzetközi és a romániai hatalmi politika. Ez a területi egység magába foglalta Ludas és Sármas rajonokat, valamint Dicső rajon egy részét és a MAT megmaradt területeit. Nemzetiségi szempontból az új közigazgatási egység kissé megváltozott, hiszen az addigi 77%-ról 63%-ra csökken a magyarság számaránya.

Amegyésítés

Az igazi nagy változást az 1968-ban megvalósított „megyésítés” hozta, amikor is az 1965-től hatalmon lévő pártfőtitkár, Nicolae Ceaușescu átírta az ország belső határait. A levéltári források azt mutatják, hogy már a Politikai Bűró 1967. július 14-ei ülésén megfogalmazódott a közigazgatási átszervezés, ami arra utal, hogy komoly előkészítés után kerülhetett sor csak a végrehajtására. Itt a megyék létrehozását „gazdasági és kulturális szempontból komplex közigazgatási egységként” határozták meg. Az új elképzelés szerint a tartományok és járáások helyett kisebb területű megyéket terveztek, amelyek alegységei a municípiumok (megyei jogú városok), a városok és a községek voltak.

Közigazgatási szempontból 1967. október 5-6-án az RKP Politikai Bűró ülésén az új pártfőtitkár felvetette a közigazgatási átszervezés tervezetét,

*A nagy székely megye terve
1967-ben*

amelyet részletesen meg is tárgyaltak. Székelyföldre vonatkozóan három tervezet született:

1. Az első javaslat szerint az 1950 előtti megyéket (Maros-Torda, Udvarhely, Csík, Háromszék) kellett volna visszaállítani, amit a jelenlevők egyértelműen elutasítottak.

2. A második javaslat a Fazekas János, a Minisztertanács elnökhelyettese által felvázolt nagy székely megye létrehozása volt. Eszerint a megye határa északon a Gyergyói-medencével kezdődne, délen pedig Kézdivásárhely és Sepsiszentgyörgy rajonokkal zárult volna (ez öt rajont fogott át: Udvarhely, Csík, Gyergyó, Kézdivásárhely, Sepsiszentgyörgy). A megyét Udvarhely–Csík névvel illették, székhelyévé Csíkszeredát jelölték ki a központi fekvése miatt, habár Fazekas János a települések urbanizáltságát figyelembe véve Székelyudvarhelyt javasolta. Később az ő kérésére módosították a megye elnevezését a térséget meghatározó hegység nevére, a Hargitára. Ez a területi beosztás egy abszolút magyar többségű (95%), 364 196 lakost számláló közigazgatási egységet írt volna elő.

3. A harmadik javaslat a „kis székely megye” létrehozásának terve

volt, amely Háromszék nélküli Székelyföldet képzelt el.

A pártvezetés végül is a második tervezet mellett döntött, és a következő év januárjában közvitára bocsátották a 35 megyéből álló területi-közigazgatási elképzelést. A levéltári forrásokból tudjuk, hogy február 10-ig számos véleményezés és levél jutott el a pártvezetőséghez, így február 14-ére a végleges tervezet már 39 megyét és Bukarest municípiumot (megyei jogú város) foglalta magába. Székelyföld esetében egy új megyével (Kovászna) bővült az eredeti elképzelés, amely Hargita megyében a megyeközponti státusz elnyeréséért folyó Csíkszereda és Székelyudvarhely közötti vitához vezetett. Végül az első nyerte el a központi szerepet, a második város pedig municípiumi rangot kapott.

Napjainkban az egyre többet hangoztatott globalizációs folyamat következményeként az Európai Unió térségfejlesztési programjában többször is felmerült Románia közigazgatási egységei módosításának gondolata. Ezzel párhuzamosan felvetődik akaratlanul is a kérdés: megvalósul-e Székelyföld újraegyesítése?

Demeter Csanád